

Tarihsel Şiddet ve Güncel Eşitsizlikler

Pelşin Çetinkaya

Genç Yaşımda Hareketle
Tanıştım- Barış Annesi
Sevda Bağcı ile Röportaj

Sebahat Tuncel

Hakikat, Adalet ve Yüzleşme
Neden Müzakerelerin Bir Parçası
Olmalıdır?

Sevtap Akdağ

Barışı Konuşurken Kürt
Mevsimlik Tarım İşçilerine
Yönelik Saldırılar Bize Ne
Söylüyor?

Şilan Geçgel

Kadınlar Komüne Doğru

Zeyno Bayramoğlu

Sermayenin Kurduğu Sahne,
Kadınların Değiştirdiği Oyun:
1971 Kadınlar Dünya Kupası'nın
"Unutturulan" Hikâyesi

Eren Keskin

6-7 Eylül 1955: Bir Utanç
Tarihi

İÇİNDEKİLER

1

'Genç Yaşımda Hareketle Tanıştım'

Pelşin Çetinkaya (Röportaj)

5

Hakikat, Adalet ve Yüzleşme Neden Müzakerelerin Bir Parçası Olmalıdır?

Sebahat Tuncel

10

Barış'ı Konuşurken Kürt Mevsimlik Tarım İşçilerine Yönelik Saldırıları Bize Ne Söylüyor?

Sevtap Akdağ

17

Kadınlar Komüne Doğru

Şilan Geçgel

22

Sermayenin Kurduğu Sahne, Kadınların Değiştirdiği Oyun: 1971 Kadınlar Dünya Kupası'nın 'Unutturulan' Hikâyesi

Zeyno Bayramoğlu

26

6-7 Eylül 1955: Bir Utanç Tarihi

Eren Keskin

‘Genç Yaşımda Hareketle Tanıştım’

Pelşin Çetinkaya-6 Eylül 2026



Genç yaşından itibaren Kürt Özgürlük Hareketi ile tanışan Barış Annesi Sevdâ Bağcı, çocuğunun da mücadeleye katılmasının ardından mücadelede nasıl yer aldığını anlattı

Amed’in Farqin (Silvan) ilçesinde doğan Sevdâ Bağcı, küçük yaşlarından itibaren Kürt Özgürlük Hareketi ile tanışmış. Sevdâ Bağcı, Kürt Özgürlük Hareketini Newrozlarda bir grup gencin ilçe merkezinden tekerlek toplayıp dağlarda yakıp Newroz’u kutlamasıyla ve bu gençlere “Devrimciler” denilmesiyle tanıdığını ifade etti. Devrimci ve devrimcilerin ne olduğunu merak ettiğini kaydeden Sevdâ Bağcı, çok sonradan bunun Kürt Özgürlük Hareketi olduğunu anladığını söyledi.

‘Çocuklarımla yaşam mücadelesi verdik’

Sevdâ Bağcı 19 yaşında evlendirilerek, küçük yaşından itibaren yaşamın zorlu yönleriyle tanıştığını anlattı. Sevdâ Bağcı, “Beş tane çocuğum oldu. Küçük kızım 4 aylıkken eşim yaşamını yitirdi. Ben ve beş çocuğum tek kaldık. Çocuklarıma bakmam ve geçimimizi sağlamak zorundaydım. İlçeden Amed merkezine geldim. Burada yıllarca aşçılık yaparak hem geçimimi sağladım hem de çocuklarıma bakıp büyüttüm” dedi.

‘Çok yaşlarımda parti ile tanıştım’

Yaşamın zorlu koşullarının yanı sıra mücadelede de yer aldığını söyleyen Sevdâ Bağcı, “Ailem çok yurtseverdi. Ailemde çok fazla şehidimiz var. Bende çok genç yaşımdan itibaren parti ile tanıştım. Onlara devrimciler deniliyordu. Özellikle Newrozlarda dağlarda

tekerlek yakıp kutlama yaptıklarında onlara devrimciler diyorlardı. Bende çok merak ediyordum devrimcinin ne anlama geldiğini. Sonradan öğrendim ki aslında devrimci dedikleri PKK'lilerdi. Ailemden gelen bir bilinç vardı ve bende ailem sayesinde öğrendim. Fakat Farqin'inin de bir siyasi kimliği var. Kimliğine, kültürüne ve partiye ne kadar yakın olduğu da biliniyor. Farqin'in de bana ve çocuklarıma kazandırdığı büyük bir bilinç var" şeklinde konuştu.



'Jehat'ım adı gibiydi'

Kendi yaşamını çok anlatmayıp Kürt Özgürlük Hareketi mücadelesinde yaşamını yitiren çocuğunu anlatmak isteyen Sevda Bağcı'ya çocuğunun nasıl biri olduğunu sorduk. Sevda Bağcı, "Jehat'ım adı gibiydi. Adı gibi cesur ve cesaretliydi. Oda çok küçük yaşta parti ile tanıştı. Gençlik çalışmaları yürüttü. 2015 yılında yaşanan özyönetim sürecinden çok etkilendi. Önce burada çalışmalarını yürüttü ardından bir süre cezaevine girip çıktıktan sonra 2017 yılında katılım yaptı. Gittikten bir süre sonra bana bir telefon geldi beni arayan Jehat'tı bana, 'Beni aramayın artık gelmeyeceğim. Haberin olsun diye aradım' demesi üzerine beni özleyip özlemediğini sordum. Jehat, 'Tüm Kürdistan analarını özledim ve seviyorum' dedi. Aslında diyebilirim ki Jehat'ımda da büyür büyümez zaten yolunu belirlemişti" sözlerine yer verdi.

‘Kürtçeyi öğrenip gitti’

Oğlu özgürlük mücadelesinde yaşamını yitirdikten sonra videosunu gördüğünü ve oğlunun çok değiştiğini söyleyen Sevda Bağcı, “Jehat’ım burada iken neredeyse hiç Kürtçe bilmezdi. Katılım yapmadan önce Kürtçe kursuna gitti, büyük bir azimle öğrenmeye çalıştı ve bana, ‘anne benim Kürtçe öğrenmem lazım’ deyip duruyordu. Tam öğrenmeden katılım yaptı. Demek ki gitmeden önce hazırlığını yapıyormuş. Videosunu gördüm bu kadar iyi Kürtçe konuşmasına çok şaşırdım. Orada tam Kürtçeyi öğrenmiş. Fiziksel olarak da çok değişmiş. Olgunlaşmıştı” dedi.

‘Kız çocuklarının saçını örmeyi severdi’

Jehat’ın kadın şiddeti konusunda, toplumda kadınlara karşı çok hassas olduğunu anlatan Sevda Bağcı ona dair bir anısını paylaştı. Sevda Bağcı, “Jehat’ım kadınlara karşı çok hassastı. Özellikle küçük kız çocuklarını çok severdi ve saçlarını örmeyi çok istiyordu. Oğlum bir gün Ofis’te bir durakta bekliyor. Durakta bir kadın bir de erkek var. Erkeğin kadını taciz ettiğini kadını rahatsız ettiğini görünce müdahale ediyor. Tartışma çıkınca polis alıp karakola götürüyor. Karakoldan çıkıp eve geldiğinde ne olduğunu sordum bana durumu anlattı. Kadınlara böyle yaklaşılmasına göz yumamadığını, kör sağır dilsizi oynayamadığını söyledi. Oğlum çok cesaretliydi hiçbir şekilde hiçbir durumda geri adım atmazdı. Bende cesaretimi oğlumdan aldım. Oğlumdan sonra bende mücadelenin bir parçası oldum. Barış Annelerinde yer aldım. Alanları tek bir gün olsun terk etmedim. Mücadelemde geri adım atmadım” ifadelerine yer verdi.



‘Başım dik’

Oğlunun kendisi için gitmediğini halkı için gittiğine vurgu yapan Sevda Bağcı, “Oğlumdan ötürü başım dik ve dik olmaya devam edecek. Bir mücadeleye katıldı ve mücadelesini devam ettirdi. Keşke şehit olmasaydı ama ne olursa olsun onunla gurur duyuyorum. Sadece oğlumla değil bu uğurda mücadele eden tüm çocuklarımızla gurur duyuyorum. Jehat sadece benim oğlum çocuğum değil. Tüm Kürt annelerinin Kürdistan’ın çocuğu oldu. Yürütülen bir süreç var bu süreçte şehadet haberini duydum. Bu saatten sonra artık şehitler olmasın çocuklarımız yaşamını yitirmesin diyorum. Barış olsun. Gençlerimiz yaşasın diye barış olsun anneler ağlamasın yürekleri yanmasın. Barış olana dek biz annelerde durmayacağız. Serok özgür olana dek, cezaevindeki arkadaşlarımız çıkana dek, çocuklarımıza kavuşana dek durmayacağız. Yolumuza, mücadelemize devam edeceğiz” dedi.

Hakikat, Adalet ve Yüzleşme Neden Müzakerelerin Bir Parçası Olmalıdır?

Sebahat Tuncel-6 Eylül 2026



Yüzleşme, bugünün insanlarını dedelerinin ya da babalarının yaptıklarından dolayı suçlamak değildir. Yüzleşme, “Ben yapmadım.” diyerek geçmişi kapatmak yerine, “Benim içinde yaşadığım siyasal düzen bu geçmişle nasıl ilişki kuruyor?” sorusunu sorabilmektir

Barış silahların susması ve savaşın ortaya çıkarttığı tüm sonuçların ortadan kalkması ve eşit, özgür ve demokratik bir yaşamın inşasını da gerekli kılar. Barış aynı zamanda bir iyileşme sürecidir. Bu iyileşmenin olabilmesi için de çatışmanın siyasal, sosyal ve ekonomik taraflarının yaşadığı gerçekliği tüm yönleriyle açığa çıkarılması, yüzleşilmesi ve adil bir çözüme kavuşturulması önemlidir.

Hakikat, adalet ve yüzleşmenin tüm çatışma çözüm deneyimlerinde müzakerelerin temel gündemlerinden birisi olmasının nedeni de adil ve kalıcı bir barış inşası ihtiyacıdır. Toplumların kendi geçmişiyle kurduğu ilişki, geleceğin de nasıl olacağını belirleyen bir yol haritası sunar.

Türkiye’de yürütülen Barış ve Demokratik Toplum sürecinde de bu konu, her ne kadar güncelde çıkan kök/çerçeve yasanın içinde yer almasa da önümüzdeki süreçlerde en çok tartışacağımız konulardan biri olacağı kesindir. Müzakerelere geçiş yasası olarak tanımlayacağımız 7595 sayılı Millî Dayanışma ve Toplumsal Bütünleşmenin Güçlendirilmesine Dair Kanun’un genel gerekçesinde, sürecin ileriki aşamalarında TBMM’deki komisyonun hazırladığı rapor doğrultusunda gerekli hukuki adımların

atılacağına dair belirlemesi, esasta mevcut yasanın sorunu bir bütün çözen değil, silahsızlanma ile birlikte demokratik adımların atılması gerekliliğinin de altını çizmektedir.

Savaş ve çatışmaların son bulması için yürütülen tüm müzakere süreçlerinde devletlerin işlediği suçlar, toplumsal kırılmalar, kitlesel şiddet, inkâr, imha ve asimilasyon politikaları ve cezasızlık karşısında aldığı tutum, sürecin sağlıklı işleyip işlemediğini ve sonuca ulaşmadaki rolünü çok net açığa koymaktadır. Geçmişin hakikati ve objektif değerlendirilmesi, bugünün demokrasisinin sınırlarını ve geleceğin ve barışının nasıl olacağını belirlemesi açısından gündeme almayı zorunlu kılmaktadır.

Türkiye’de yürütülen sürecin ileriki aşamalarında mutlaka bu konu temel bir gündem olacaktır, olmalıdır. Türkiye’de hakikat, adalet, yüzleşme dediğimizde elbette ki sadece Kürt sorunu akla gelmemektedir. Türkiye’de yaşayan tüm halk ve inançların, kültürlerin, Kürtlerin, Alevilerin, Ermenilerin, Rumların, Süryanilerin ve kadınların yaşadıkları gerçeklikler, devlet politikasının yarattığı sonuçlar, devletin yaklaşımı ve kimlik, inanç ve kültürlerin rolü ve baskı ve şiddet politikalarından nasıl etkilendikleri, buna karşı nasıl bir duruş içinde olduklarını da konuşmak gerekecektir. Her halkın, her inancın, kültürün yaşadığı tarihsel deneyimler aynı değildir. Farklı deneyimler olmasına rağmen devletin homojenleştirici politikaları, inkâr, asimilasyon, güvenlikçi siyaset, patriyarkal tahakküm ve cezasızlık gibi ortak tek tipleştirme ve baskı altına alma politikasının bir sonucu olduğu görülecektir. Devletin bu politikası halklar, inançlar arasına duvarlar örmüştür. Barış süreçleri bu duvarların yıkılmasını ve toplumların birbirine yeniden bakmasını sağlar ve yaraları iyileştirirse yeni ve ortak bir gelecek inşa etme imkânı da mümkün olacaktır.

Toplumsal hafızanın nasıl oluştuğu önemlidir. Gerçeklikten kopuk, kendi toplumsal gerçekliğinden kopuk bir hafıza pozitif değil, negatif bir rol oynar. O nedenle hakikat sadece devletle ilgili değil, toplumun kendisiyle ilgili bir konudur. Hatırlamak da unutmamak da sadece duygularla da alakalı değildir, aynı zamanda politiktir. Bu politik hafızanın pozitif bir rol oynaması, doğru bir politika ve bu politikanın pratikleşeceği yol ve yöntemlerle mümkündür. Geçmişin hakikati ile yüzleşmeden ortak bir gelecek kurmak zor olacaktır. Bu aynı zamanda iyileştirici bir süreçtir.

Türkiye Cumhuriyeti kurulduğu tarihten bugüne birçok halka, kültüre, inanca yönelik çok ciddi baskı ve şiddet politikaları uygulanmıştır. Ancak bu politikalar devlet tarafından bir kahramanlık öyküsü olarak tarih kitaplarında yer almıştır. Şiddet politikalarının mağdurları ise yaşadıkları gerçeklikleri dengbejlerden, anılardan, ağıtların ve kuşaktan

kuşağa aktarılan sözlü tarihin içinde süzülerek günümüze kadar kendini sürdüren bir direniş damarından öğrenmeye çalışırız. Kadınların yazılı olmayan tarihi bunun için çok çarpıcıdır. Erkek egemen kapitalist sistem kadınların tarihini görünmez kılmış, yalanlarla gerçeği gizlemeye çalışmıştır. Eğer biz bugün kadın hakikatinin aslında anlatılandan farklı bir hakikate sahip olduğunu öğrendiysek bu, kendisini tarihten günümüze taşıyan o direniş damarının sayesinde.

Bu direniş geleneğinin bir başka örneğini Alevi toplumu için de verilebilir. Dersim’de yaşananlara da bu perspektiften baktığımızda devletin anlattığı hakikat ile halkların direniş damarlarından süzülerek gelen hakikatin birbirinden taban tabana zıt olduğunu görürüz. Devlet, Dersim’de 1937-1938’de yaşananları isyanın bastırılması olarak kayıtlara geçmiştir. Oysa gerçeklik daha farklıdır. 25 Aralık 1935 tarihli 2884 sayılı Tunceli Kanunu ile başlayan özel yönetim rejimi, bölgenin idari ve toplumsal yapısını dönüştürmeyi hedeflemiş ve bunun için tersine bir operasyon yapmıştır. 4 Mayıs 1937 tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla harekât yeni bir aşamaya evriltilmiştir. Dersim’in nüfus yapısı, yerel otoriteleri ve toplumsal örgütlenmeleri üzerinde ağır bir devlet şiddeti uygulanmış; öldürmeler, sürgünler ve zorunlu iskân politikaları Dersimlilerin, Alevilerin toplumsal hafızada çok büyük yaralar bıraktırmıştır. Sadece Dersim değil; Maraş, Çorum, Malatya, Sivas, Gazi Katliamı da hâlâ aydınlatılmamış, yüzleşilmemiş bir gerçeklik olarak önümüzde durmaktadır. Sadece Kürtler, kadınlar ve Aleviler açısından değil; 1915 Ermeni Soykırımı ve o süreçte Müslüman olmayan diğer halkların yaşadıkları katliamlar, 6-7 Eylül’de Rumlara yönelik geliştirilen katliam girişimi, Roboski Katliamı ve daha pek çok gerçeklikle yüzleşmek ve toplumun beklediği adil bir düzenin sağlanması, yaraların iyileşmesi ve ortak bir gelecek kurmak açısından son derece önemli bir yerde durmaktadır.

Yüzleşme, bugünün insanlarını dedelerinin ya da babalarının yaptıklarından dolayı suçlamak değildir. Yüzleşme, “Ben yapmadım.” diyerek geçmişi kapatmak yerine, “Benim içinde yaşadığım siyasal düzen bu geçmişle nasıl ilişki kuruyor?” sorusunu sorabilmektir.

Bu nedenle Kürt meselesinde de, Alevi meselesinde de, Ermenilerden Süryanilere, kadınlara yönelik tarihsel ve güncel şiddette de asıl mesele yalnızca tek tek failleri bulmak değildir. Şiddeti mümkün kılan kurumların, yasaların, söylemlerin ve toplumsal kabullerin sorgulanmasıdır.

Çünkü cezasızlık yalnızca bir hukuk sorunu değildir; bir siyasal kültür olarak varlığını sürdürmesidir. Cumhuriyet tarihi boyunca Kürt sorununun büyük ölçüde bir “asayiş” ve “güvenlik” sorunu olarak ele alınması, meselenin siyasal ve toplumsal boyutlarının yok sayılmasına yol açmıştır. Şeyh Said İsyanı’ndan Dersim’e, 1980’lerden 1990’lı yıllara ve günümüze kadar farklı dönemlerde uygulanan politikalar farklılık gösterse de esasta Kürt varlığının inkârı, imha ve asimilasyon politikası tarihsel süreklilik göstermektedir. Kürt halkı da bu politikalara karşı direnmiş, bir direniş kültürü yaratmıştır. O nedenle oluşan hafızanın ikili karakteri vardır.

Bir yandan devletin uyguladığı baskı, şiddet ve asimilasyon politikalarının yarattığı travma, acı ve yaralar; diğer taraftan mücadele, direniş. Yakın tarihsel dönem olarak 1990’lı yıllar, köy boşaltmaları, zorunlu göç, faili meçhul cinayetler ve kayıplar yalnızca bireylerin hayatını değiştirmede; bir bütün Kürt halkında kolektif bir “acı” hafızası yarattı. Hedef alınan birey olmadığı, Kürtlük olduğu bilgisi aynı zamanda Kürt dili, kimliği ve kültürü etrafında örgütlenerek, direnerek bu kimliksizleştirme, yok etme ve asimile etme politikasına karşı bir duruşa, mücadeleye dönüştü.

Burada Cumartesi Anneleri/İnsanları’nın mücadelesi önemli bir tarihsel anlam taşır. Çünkü kayıp yakınları, devletin “yok” saydığı kişileri hafızada yeniden var ettiler. Cumartesi Anneleri/İnsanları’nın mücadelesi, devletin hafızasızlaştırma siyasetine verilen en anlamlı cevap olmuştur. Unutmamanın, unutturmamanın siyasal düzlemde sağaltıcı bir yönü olduğu da ortaya çıkmıştır.

Sonuç olarak hakikat, adalet ve yüzleşme müzakere süreçlerinin temel gündemlerinden olmak zorundadır. Dünyadaki çatışma çözümlerine baktığımızda yeni bir başlangıç için bu, kritik önemde bir konudur. Örneğin Güney Afrika’da 1994’te apartheid rejiminin sona ermesinin ardından kurulan Hakikat ve Uzlaşma Komisyonu, geçiş dönemi adaletinin en önemli örneklerinden biri oldu.

Komisyonunda insan hakları ihlalleri, mağdurların tanıklıkları, tazmin ve rehabilitasyon ile af meselesi ayrı mekanizmalar içinde ele alındı. Hakikatin devletin sırrı olmaktan çıkartılıp kamusal alana taşınması, yeni bir başlangıç açısından önemli bir dönüm noktası olmuştur.

Arjantin’de 1976 askerî darbesi sonrasında yaşanan zorla kaybetmeler ve devlet terörü karşısında kurulan CONADEP’in hazırladığı Nunca Más raporu, sistematik kaybetme, işkence ve gizli gözaltı merkezlerinin belgelenmesinde tarihsel bir rol oynamıştır.

Şili’de ise Patricio Aylwin döneminde 1990’da kurulan Ulusal Hakikat ve Uzlaşma Komisyonu, 1973-1990 dönemindeki ağır insan hakları ihlallerini araştırdı. 1991’de sunulan rapor, mağdurların belirlenmesi, olayların belgelenmesi ve tazmin mekanizmalarının geliştirilmesi açısından önemli bir adım oldu.

Kolombiya’da 2016’da imzalanan barış anlaşmasının ardından kurulan geçiş dönemi adaleti sistemi içinde Hakikat, Birlikte Yaşama ve Tekrar Etmeme Komisyonu önemli bir rol üstlendi. Komisyonun amacı yalnızca ihlalleri ortaya çıkarmak değil, çatışmanın karmaşıklığını topluma anlatmak, mağdurların tanınmasını sağlamak ve bireysel ve kolektif sorumlulukların kabul edilmesine katkıda bulunmaktır. Kolombiya deneyiminde hakikatin tek bir merkezden değil, yerelde Yerli halkların, Afro-Kolombiyalıların ve kadınların deneyimlerini, kadınların ve etnik toplulukların yaşadığı şiddeti görünür kılması açısından da önemli bir deneyim olarak önümüzde durmaktadır.

Biz biliyoruz ki hakikat olmadan adalet sağlanamaz. Adalet sağlanmadan da gerçek bir yüzleşme olmaz. Yüzleşme olmadan da barış kalıcılaşmaz, her an bozulabilecek kırılgan bir hâl alır. Geçmişini değiştiremeyiz; fakat geçmişle ilişkimizi değiştirebiliriz. Geçmişe barış ve kadın perspektifi ile yeniden bakmayı denemek, yüzleşme için önemli bir başlangıç olabilir. Bugün Türkiye’de yapılması gereken de 7595 sayılı yasayı başlangıç sayarak sürecin kalıcılaşması için hakikat, adalet ve yüzleşme başta olmak üzere barış için gerekli olan tüm mekanizmaların kurulmasını ve gerekli tüm yasal, anayasal adımların atılmasını sağlamaktır. Hepimizin barışa ihtiyacı var. Ve barış için geçmiş ile yüzleşmek, benzer acıların bir daha yaşanmaması için tedbirler almak ve yeni bir toplumsal sözleşme yapmaktır. Geçmişle yüzleşebilmenin koşulu da sorunun adını koymak ve nedenlerini ortadan kaldıracak siyasi ve hukuki tedbirleri almaktır.

Bariş'ı Konuşurken Kürt Mevsimlik Tarım İşçilerine Yönelik Saldırıları Bize Ne Söylüyor?

Sevtap Akdağ-6 Eylül 2026



Çalışma yaşamının en güvencesiz, en insanlık dışı koşullarını içeren mevsimlik tarım işçiliği ırkçılığın en yoğun yaşandığı alanlardır aynı zamanda. Bu nedenle, fındık, pamuk, sebze, meyve ve birçok tarımsal ürün, büyük ölçüde bu emekçilerin zorlu koşullardaki çalışmasıyla üretilirken, emekleri istenen bu işçilerin kimlikleri “istenmeyen” veya “tehdit” olarak görülür. En küçük bir ekonomik, sosyal veya kültürel gerilim, hızla linç varan saldırganlığa dönüşebilir. Ve dönüşmekte...

Zonguldak'ın Alaplı ilçesinde ve ardından Düzce'de Kürt mevsimlik tarım işçilerine yönelik saldırılar, Türkiye'nin yıllardır süregiden temel toplumsal sorunlarından birkaçını aynı anda yeniden görünür hale getirdi.

Yaşananlar, birkaç kişinin karıştığı bir “adli vaka” ya da yalnızca “köylülerle işçiler arasında yaşanan bir tartışma” değil. Bu saldırıları birkaç kişi arasında yaşanmış “münferit bir olay” olarak görmek, yaşananların siyasal ve toplumsal anlamını görmezden gelmek veya gizlemeye çalışmaktır.

Türkiye'nin farklı kentlerinde, farklı yıllarda, benzer biçimlerde Kürt yoksullarının ve özellikle çalışmak için başka kentlere gitmek zorunda kalan Kürt emekçilerin hedef haline gelmesini birbirinden tamamen bağımsız, rastlantısal ve açıklaması olmayan olaylar olarak görmek mümkün değildir. Bu coğrafyada yıllardır tekrar eden bir toplumsal ve siyasal gerçeklikle karşı karşıyayız: En ağır, en güvencesiz ve en düşük ücretli işlerde çalışan Kürt emekçiler, aynı zamanda kimliklerinden kaynaklı ayrımcılık, dışlanma, tehdit

ve fiziksel saldırı riskiyle karşı karşıyadır. Bu risk defaten fiiliyata dökülmüştür. Bunların büyük çoğunluğu da belirli tarihsel süreçlerde gerçekleşmiştir ve politik konjonktürle fazlasıyla alakalıdır.

Neredeyse sistematik hale gelen bu ırkçı, milliyetçi, şoven saldırıların nedenini Türkiye'nin siyasal tarihine, devlet politikalarına, cezasızlık siyasetine, milliyetçiliğin toplumsal olarak yeniden üretimine ve yoksulluğun nasıl yönetildiğine bakarak yanıtlayabiliriz ancak.

Bir halk yıllarca “tehdit” olarak anlatıldığında, o halkın dili kriminalize edildiğinde, siyasal talepleri sürekli güvenlik meselesi olarak görüldüğünde, eşit yurttaşlık talebi bölücülükle özdeşleştirildiğinde; toplumun çeşitli kesimlerinde Kürtlere yönelik düşmanlık sıradanlaşabiliyor. Bu durum, hızla şiddet üretmeye yatkın bir toplumsal fay hattı yaratıyor. Siyasal saiklerle toplum mühendisliği yapmak isteyen kesimler açısından oldukça elverişli koşullar yaratan bu zeminin provokatif amaçlarla sıkça kullanıldığına da şahit oluyoruz. Saldırganlığın bireysel olduğu, belli merkezlerden harekete geçirilmediği durumlarda bile o şiddeti mümkün kılan bu ideolojik atmosfer milliyetçi, şoven toplumsal şekillenişin bir tür yansıması oluyor.

Yoksulluğun milliyetçilikle yönetilişi

Yüksek enflasyon, gelir dağılımındaki bozulma, işsizlik, güvencesizlik, barınma krizi ve tarımdaki çözülme toplumun geniş kesimlerini ciddi bir geçim baskısı altında eziyor. Toplumsal hoşnutsuzluk büyüyor.

Eğer güçlü bir eşitlik ve sınıf dayanışması siyaseti yoksa yoksulluk; göçmen düşmanlığına, etnik düşmanlığa, mezhepçiliğe, kadın düşmanlığına ve farklı olanın hedef gösterilmesine de dönüştürülebilin büyük bir öfke biriktiriyor. İnsanlar sorunlarının gerçek sorumlusuna ses çıkartamamış diye egemen ideoloji tarafından birbirleriyle rekabet etmeye yönlendirilebiliyor.

Bir köyde yaşayan yoksul üretici ile fındık toplamaya gelen yoksul Kürt işçi aslında aynı ekonomik düzenin farklı biçimlerde mağduru olmasına rağmen bu iki kesimin ortak mücadele geliştirememesi için milliyetçilik, bu ortamlarda egemen sınıfların en eski ve en etkili araçlarından biri olarak devreye girer.

Biriken öfkesini ondan çıkarsın diye yoksulun önüne ondan daha savunmasız görünen bir başka yoksul rakipmiş, düşmanmış gibi atılır.

Egemen anlatının şekillendirdiği bilinçlerde;

İşsizliğin nedeni sermaye ya da iktidar politikaları değil kadınlar, Kürtler, göçmenler vb. olur.

Düşük ücretlerin nedeni patronlar değil başka işçiler olur.

Ekonomik krizin nedeni iktidarın tercihleri değil “iç düşmanlar” olur.

Ve böylece toplumun öfkesi yukarıya, servetin ve iktidarın merkezine değil; yanındaki yoksula, işçiye, Kürde, göçmene yönlendirilir.

Bu nedenle Kürt mevsimlik işçilere yönelik saldırılar, “ırkçılık” la beraber Türkiye’deki sınıfsal düzenin ve yoksulluğun nasıl yönetildiğiyle ilgilidir.

Çalışma yaşamının en güvencesiz, en insanlık dışı koşullarını içeren mevsimlik tarım işçiliği ırkçılığın en yoğun yaşandığı alanlardır aynı zamanda. Bu nedenle, fındık, pamuk, sebze, meyve ve birçok tarımsal ürün, büyük ölçüde bu emekçilerin zorlu koşullardaki çalışmasıyla üretilirken, emekleri istenen bu işçilerin kimlikleri “istenmeyen” veya “tehdit” olarak görülür. En küçük bir ekonomik, sosyal veya kültürel gerilim, hızla lince varan saldırganlığa dönüşebilir. Ve dönüşmekte...

Bugün barıştan ve demokratik çözümden bahsederken bu siyasal, toplumsal şekilleniş içinde ırkçı saldırganlığın önüne nasıl geçilebilir, kalıcı barış nasıl sağlanabilir, görev ve sorumluluklar konusunu nerelerden doğru konuşmalıyız gibi sorular önümüzde durmaktadır.

Barışın inşasında toplumun özne kılınması

Bugünkü tartışmanın belki de en kritik noktası budur.

Bir barış süreci yalnızca müzakere aktörleri arasında yürütülen bir durum olarak kalırsa toplumsal dokuda, çatışmalı dönemlerde inşa edilmiş düşmanlıklar, korkular ve ön yargılar devam edebilir.

Bu durumda bir söylenti, provokatif bir sosyal medya mesajı, futbol tribünündeki bir şovenist slogan, bir mahallede yaşanan kavga, bir Kürt işçinin hakkını talep etmesi, bir cenaze... Toplumsal gerilimin yükseltilmesi için kullanılabilir. Halkın aktif öznesi olmadığı bir barış süreci, milliyetçi manipülasyonlara daha açık hale gelir.

Barış süreci yalnızca “güvenlikçi” politikalardan ibaret olamaz, aynı zamanda bir toplumsal inşa süreci olduğu iktidar bloku başta olmak üzere tüm siyasi partiler ve toplumsal kesimler tarafından görülmeli ve bu doğrultuda gerekli adımlar hızla atılmalıdır.

Devlet, iktidar bloku barış iklimini inşa etmeli

İktidar temsilcileri, topluma süreci güvenlikçi bir dil ile sunma; meseleye sadece silahsızlandırma penceresinden bakma, dilini, söylemlerini barış ve demokrasiden yana kullanmama yönünde devam ederse; medyada ve toplumda Kürt düşmanlığını besleyen dilin sürmesine izin verilirse kalıcı bir barış kurulamaz.

İktidarın ilk yapması gereken Barış dilini kullanmak ve barış dilini yaygınlaştıracak politikalara hız vermektir.

Öncelikle, ırkçı ve nefret saikiyle yapılan saldırıları kamuoyu önünde açık ve kapsamlı şekilde araştırmalı, tüm muhatapları net biçimde mahkum ederek cezasızlık algısını ortadan kaldırmalıdır. “Münferit” diyerek olayları küçümsemekten vazgeçip bunları yaratan siyasal, toplumsal iklimi dönüştürmeyi hedeflemelidir.

Ayrımcılığa ve nefret söylemine karşı eşitlikçi söylemi, eşit yurttaşlık anlayışını geliştirecek kapsamlı politikaları hayata geçirmelidir. Bir toplumsal dönüşüm bütünlüklü, çok yönlü politikalar gerektirdiğinden, milliyetçiliğin, militarizmin beslendiği cinsiyetçilikle de eş zamanlı mücadele etmek zorundadır. Kadınları ikincilleştiren politikalardan vazgeçmeli, kadınların eşitlik ve özgürlük mücadelelerine tıkaç olmaya çalışmamalıdır.

Toplumsal sorunların en temel kaynağı olan sınıfsal gerilimler iktidarın ekonomi politikalarının sonucu ortaya çıkar, bu nedenle işsizliği, yoksulluğu giderecek politikalar da barışı inşa etmenin olmazsa olmazlarındadır. İnsanca yaşanacak ücret ve çalışma koşulları herkesin hakkıdır.

Mevsimlik tarım işçilerinin de barınma, ulaşım, sağlık, eğitim ve sosyal güvenlik hakları güvence altına alınmalıdır. Aynı zamanda doğdukları yerde doyabilecekleri istihdam olanaklarına hız verilmelidir...

Barış mücadelesinde önemli başlık: Şovenizmle mücadele

Diğer yandan barışın savunucusu olan toplumsal güçler yeterince örgütlenmezse, barış karşıtları çok daha küçük ama örgütlü güçlerle kamuoyunda etkili olabilir. Bu nedenle bugün yapılması gereken en önemli şeylerden biri;

Barışın seyircisini değil, toplumsal öznesini yaratmaktır.

DEM Parti ve Kürt siyasi hareketi açısından barış meselesinin önemi açık. Ancak Türkiye sosyalist hareketine, feminist harekete, emek örgütlerine, demokratik kitle örgütlerine ve bütün muhalefet güçlerine de çok büyük bir sorumluluk düşüyor.

Eğer bir Türk işçi, Kürt işçiye yönelik saldırıya karşı ses çıkarmıyorsa, “halkların kardeşliği” yara alır.

Eğer feminist hareket Kürt kadınların yaşadığı ulusal baskıyı ve ırkçı şiddeti kendi mücadelesinin temel bir bileşenine dönüştüremiyorsa, kadın dayanışması eksik kalır.

Eğer sendikalar milliyetçiliği işçi sınıfının ortak mücadelesini bölen bir sorun olarak ele almıyorsa, sınıfın birliği yalnızca genel bir temenni olur.

Bu nedenle şovenizmle mücadele, Barışın gerçekleşmesinin koşullarından biridir.

Türkiye’de “halkların kardeşliği” fikrinin gerçek olması için Türkiye toplumunun ve özellikle Türk emekçilerin aktif bir politik sorumluluk üstlenmesi, Kürt halkıyla dost bir sınıf hareketinin oluşması gerekir.

Kürtlerin eşit yurttaşlık talebini desteklemek yalnızca “Kürt meselesiyle dayanışmak” değil, aynı zamanda Türkiye’de demokratik bir toplumun kurulması için mücadele etmektir.

Türkiye sosyalist hareketi açısından “işçilerin birliği, halkların kardeşliği” yaklaşımı vazgeçilmez bir politik doğrultu tanımlıyor. Bugün bu doğrultunun daha somut bir örgütsel programa dönüşmesi gerekli. Bunun için;

İşçi sınıfı içinde milliyetçiliğin etkisini nasıl kıracağız? Sorusunun cevabını hep birlikte aramak, ırkçılık ve cinsiyetçilik karşıtı demokratik bir sınıf siyasetini en yerelden, fabrikadan, köyden, sokaktan itibaren inşa etmek gerekir.

Türkiye kadın hareketi, milliyetçilik ve militarizmin, erkek egemenliğini güçlendiren bir toplumsal düzen yarattığını daha görünür kılarak; şovenizme karşı ideolojik mücadeleyi sürekli kılarak barışın toplumsal düzeyde inşasında önemli bir rol oynama kapasitesine sahiptir. Bu mücadelenin yıllardır engellenemeyen bir sürekliliği olmakla beraber bugün daha sistematik, daha somut ve daha yaygın şekilde yürütülmeye ihtiyaç duymaktadır.

Kürt kadınların, göçmen kadınların, mevsimlik işçi kadınların ve yoksul kadınların deneyimlerini feminist siyasetin merkezine daha fazla taşımanın yollarını açmak bugün çok daha fazla ihtiyaç.

DEM Parti, sosyalist hareket, kadın hareketi ve demokrasi güçleri açısından bugün en önemli meselelerden biri, barışı yalnızca Kürt halkının talebi olmaktan çıkararak Türkiye'nin bütün yoksullarının, emekçilerinin ve kadınların somut çıkarıyla ilişkilendirebilmek, ortak bir mücadele zeminine dönüştürebilmektir.

Bu çerçevede;

* Her düzeyde yerel örgütlenmeler güçlendirilebilir. Barış ve yerel eşitlik meclislerinin temel talepler etrafında kurulması bu konuda anlamlı bir zemin yaratabilir.

* Mevsimlik tarım işçileri için ortak dayanışma ve izleme ağları kurulabilir.

*İrkçılık karşıtı ortak kampanyalar örgütlenebilir

* Tarım işçileri ve tüm güvencesiz çalışan kesimler için Kürt, Türk, kadın, erkek, yerli ve göçmen tarım işçilerinin ve tüm güvencesiz kesimlerin ortak talepler etrafında örgütlenmesi programında ortaklaşabilir.

* İrkçı saldırılara ve provokasyonlara karşı hep birlikte, hızlı ve güçlü protestolar örgütlenebilir.

* Ortak temel mücadele programı etrafında güçlü bir demokrasi ittifakı kurulabilir (faşizme, ırkçılığa, milliyetçiliğe, militarizme, cinsiyetçiliğe, emeğin sömürsüne ve doğanın talanına karşı; eşit yurttaşlık, ayrımcılıkla mücadele, yerinden ve yerelden demokratik yönetim, kadın özgürlüğü, ekonomide adalet, emeğin hakları, yoksullukla mücadele, ifade ve örgütlenme özgürlüğü... başlıklarında ortaklaşılabilir)

Birbirimize önerebileceğimiz ve birbirimizi güçlendirerek emekten, barıştan, demokrasiden yana bir toplumsal dönüşüm yaratabileceğimiz adımları birlikte atabiliriz. Barışın ancak hayatın bütün alanlarına girerek kalıcılışmasını sağlanabiliriz.

Türkiye'nin emekçilerine, kadınlarına, halklarına ve yoksullarına aynı gerçeği bir kez daha hatırlatacak mücadele hattını güncellemeli, pratikleştirmeliyiz:

Birbirimizin düşmanı değiliz.

Bizi yoksullaştıran, güvencesizleştiren ve birbirimize karşı konumlandıran düzene karşı insanca yaşanacak bir hayatı birlikte kurabilir, ortak geleceğimizi birlikte inşa edebiliriz.

Barış, yalnızca bir siyasal tercih değil; eşit, özgür ve insanca bir yaşamın zorunlu koşuludur.

Kadınlar Komüne Doğru

Şilan Geçgel-6 Eylül 2026



Toprağı eken; hayvancılık yapan, sofraya koyduğu ürünü bağından, bahçesinden toplayan Kürt emekçileri; 2015 sonrası kent yoksulları olarak yüksek kiralar, güvencesiz ve kayıtsız işlerle karşı karşıyalar

Bugün Türkiye’de yaşanan bölüşüm şoku, derin yoksulluk ve güvencesizlik rejimi başta kadınlar olmak üzere toplumun tamamını etkilemeye devam ediyor. Kadın yoksulluğunun sadece bir gelir yetersizliği olarak ele almanın çok ilerisinde; yapısal ve bütünlüklü bir sorun olduğunu görmemiz ise buna dönük müdahale araçlarımızı farklılaştırmayı ve arttırmayı zorunlu kılıyor.

Savaşın, barışın ve süregelen tartışmaların gölgesinde artan yoksulluk ve yoksulluğun artmasıyla tırmanışa geçen ırkçılığı birbirinden ayırmamak gerekiyor. Barışı nasıl toplumsallaştıracağız sorusu; tam da bu nedenle yoksulluğu nasıl yeneceğiz sorusuyla kol kola yürüyor.

Haziran 2026 tarihinde yayınlanan “İşçi Sınıfının Geçim Krizi Raporu: Asgari Ücret, Vergi, Emeklilik” Raporu hepimizin gündelik hayatında deneyimlediği derin yoksulluğu kaydetmiş.^[i]

Türkiye’de İşçiler Şirketlerden Daha Fazla Vergi Veriyor!

Hayatımıza devam etmemizi sağlayan günlük rutinlerimizi dahi bir tehdit haline getiren bir yoksulluktan söz ediyoruz. Bineceğimiz otobüs için basacağımız akbilden, karnımız acıkır diye fiyat/ performans kovaladığımız fast food restoranlara; hatta soluklanmak istesek içeceğimiz bir bardak buzlu limonataya... Hem evimizin içinde hem evimizin dışında bir hayatta kalma rehberi olarak yoksullukla mücadele halindeyiz. DİSK- AR tarafından kayıt düşülen bu rapor içinden geçtiğimiz dönemi ilgilendiren üç önemli konuya parmak basıyor:

Asgari ücret açlık sınırının altında, yoksulluk sınırının dörtte biri düzeyinde.

Türkiye’de işçiler şirketlerden daha fazla vergi veriyor.

Bugün her üç emekliden ikisi çalışmak zorunda!

ISIG meclisi tarafından yayınlanan iş cinayetlerinin ardı arkası kesilmezken; başta çocuk işçilik olmak üzere kadın işçilerin cephesinde de durum değişmiyor. Kayıt dışı istihdam, işsizlik ve yoksulluk tırmanırken; ek gelir diye küçümsenen kadın emeği bugün hala mücadelesine devam ediyor.

Güneydoğu Anadolu Belediyeler Birliği (GABB), Amed’de kadınların yaşadığı derin yoksulluğu tespit etmek ve yaşanan eksikliklere çözüm bulmak amacıyla yaptığı saha çalışması: “Diyarbakır’da Kadın Yoksulluğu Haritası Araştırması Raporu” ismiyle yayınlanmıştır. [ii]

Başta Amed olmak üzere bölgede yapılan birçok yoksulluk ve emek sömürüsü değerlendirmesini mevcut siyasi koşullardan bağımsız ele almak elbette mümkün değil. Özellikle 2015 sonrası bölgeye özel bir “hızlı/acele kapitalistleştirme” faaliyeti yürütüldüğünü söylemek yanlış olmaz.

Afet ve Çatışma Kapitalizmi, Naomi Klein’ın “Şok Doktrini: Felaket Kapitalizminin Yükselişi” adlı eserinde kavramsallaştırdığı teorik bir çerçeve. Klein; büyük krizlerin (savaşlar, terör saldırıları, doğal afetler, ekonomik çöküşler veya siyasi krizler) hemen ardından, toplumların geçirdiği psikolojik şok, travma ve oryantasyon bozukluğu anlarında, halkın rızasına sunulmayan sunulsa da kabul görmeyecek olan radikal serbest piyasa politikalarının (özelleştirmeler, kuralsızlaştırma, mülksüzleştirme) devlet eliyle hızla ve zorla uygulanmasını anlatır.[iii]

Toprağı eken; hayvancılık yapan, sofraya koyduğu ürünü bağından, bahçesinden toplayan Kürt emekçileri; 2015 sonrası kent yoksulları olarak yüksek kiralar, güvencesiz ve kayıtsız işlerle karşı karşıyalar.

Kadınlar Gelirlerinin %85'ini Evin Gündelik İhtiyaçlarına Harcıyor

“Diyarbakır’da Kadın Yoksulluğu Haritası Araştırması Raporu”, Diyarbakır’da kadın emeği ve kadın yoksulluğunu mercek altına alıyor olsa da raporda kayda geçen kimi tespitlerin Türkiye’de yaşayan tüm kadınların ortak derdi olduğunu söylemek mümkün. Yoksulluğun kadınlar tarafından nasıl deneyimlendiğine odaklanan bu rapor; ev içi emek ve bakım yükü, kadınların kamusal alandaki varlığı, istihdam/işsizlik, kayıt dışı çalışma, sosyal yardımlar ve borçlanma gibi birçok konuya değiniyor. Rapora göre, Türkiye’de kadın istihdamı oranı %30 gibi çok düşük bir düzeyde kalırken, bu oran Diyarbakır’da %20’ye düşüyor.

Rezan ilçesinde; evlerin yaklaşık yüzde 75’inin tek çalışanla ve çoğunlukla evin erkek bireyinin emeğiyle geçindiğine yer verilen raporda, kadınların yüzde 46’sının herhangi bir kişisel aylık gelire sahip olmadığı ve bununla birlikte kadınların gelirlerinin büyük ölçüde aileye ve eşlere bağlı olduğu ortaya çıkıyor. Ekonomik bağımsızlığın olmadığı bu tabloda kadının aileye veya evli olduğu erkeğe ekonomik bağımlılığı kaçınılmaz bir son olarak önümüzde duruyor.

Sur ilçesinde; Kişisel geliri olan kadınların yüzde 85’inin gelirini evin gündelik ihtiyaçlarına harcadığı, sadece yüzde 11’i gelirini kişisel bakım ihtiyaçları için ayırdığı belirtiliyor.

Sadece Amed ve civar illerde değil; diğer büyükşehirlerde yapılan saha araştırmaları da kadın yoksulluğunu gözler önüne seriyor. Geçtiğimiz Nisan ayında Ekmek ve Gül, “Türkiye’de Kadın Yoksulluğu Panoraması”nı kamuoyuyla paylaşmıştı. 15 ilde, 9 kadın dayanışma derneği ve 23 Ekmek ve Gül grubunun katılımıyla 2 bin 804 kadınla yapılan anket ve görüşmeler sonucunda kayıt altına alınan bu rapora göre; Kadınların yüzde 88’i yoksulluk sınırının altında yaşıyor! Henüz birkaç ay evvel yapılan GABB saha araştırmasını teyit eden bu panorama; kent metropollerindeki kadın emeğine ışık tutuyor.

Panaroma’ya göre; Kayıtlı ya da kayıt dışı bir işi olsa da kadın; mutfakta tencerenin başında olan kişi olarak bu derin yoksulluğu tencereye koyduklarıyla ölçüyor. En temel kişisel bakım ihtiyacından sosyalleşmeye kadınlar birçok kişisel isteğini ertelemek zorunda kalıyor.

Ankete katılan kadınların yüzde 63,5'i sosyal hayata dair giderlerini, yüzde 59,1'i kıyafet, yüzde 54,4'ü ise kişisel bakım ihtiyaçlarını ertelediğini ifade etmekle birlikte; kadınların yaklaşık 10'unun da doktora gitmeyi ya da ilaç almayı ertelediğini kayda düşülmüş. [iv]

Tavuk Kuştur, Kadın İnsandır!

Peki ne yapılmalı?

İçinde bulunduğumuz koşullarda tıpkı tarihin diğer dönemlerinde olduğu gibi kadınlar kapıları zorlamaya devam ediyor.

1917 Ekim Devrimi'yle kurulan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nde; Ev emekçisi, yoksul köylü, partizan anneleri ve ailelerinden oluşan yaklaşık 100 kadın kendilerine toprak vererek destek olan devrim deneyimi sayesinde bir kolhoz kurarlar: Artyuşina Kadın Komünü. Kadınlar temin ettikleri üretim araçları sayesinde toprağı ekmeye, evleri inşa etmeye ve ekmek yapmaya başlarlar.

Ancak toplumsal devrimin kırsallara nüfus etmemiş olması sebebiyle olsa gerek; çevre köylülerin alaylarına ve dedikodularına maruz kalırlar. Tavuk üretimine başladıkları bir dönemde; bir Rus deyişi olan "Tavuk kuş değildir, kadın insan değildir" cümlesi kulaktan kulağa yayılmaya başlar. Komünün kadınları ise kocaman bir bezin üzerine: "Tavuk kuştur, kadın insandır!" diye yazıp, kolhozun giriş kapısına asarlar.[v]

Artyuşina Kadın Komünü deneyiminden Rojava'nın Jinwar köyüne... Kuşkusuz kadın mücadelesi gibi komün deneyimleri de bir tarihsel devrim içinde birikerek, çağıldayarak sürüyor.

Başta kadın yoksulluğu, işsizlik, güvencesizlik, kayıt dışı çalışma ve ek gelir muamelesi gören kadın emeği olmak üzere; kent metropollerinde yükselen ve derinleşen kriz bugün en hızlı çözüm metotları geliştirmeyi zorunlu kılıyor.

Geçtiğimiz yıl Jin Dergi'de yayınlanan "Kadının Varoluşsal Mücadelesi: Komün ve Özsavunma" isimli makale komün deneyimine şöyle ışık tutuyor:[vi]

"Komün; üretimin, savunmanın, karar almanın ve özgürleşmenin alanıdır. Komünlerin toplumsal dönüşümde önemli rolü vardır. Komün, mevcut baskıcı toplumsal sistemlere karşı bir alternatiftir. Kadınların yaşamlarını kolektif kararlarla sürdürmeleri, komünün sadece fiziksel bir yaşam alanı değil; aynı zamanda demokratik işleyişe dayalı bir örgütlenme modeli olduğunu gösterir."

Bugün geldiğimiz noktada; ufuk noktasındaki bir çizgi gibi gördüğümüz tarihsel deneyimleri bugünle buluşturmak ve yeni bir örgütlenme modeli inşa etmek mümkündür.

Kadın kenti ilan edilen Cizre’de kurulan Binevş Kadın Komünü Kent Bostanı’na[vii] daha yakından bakmak ve benzeri örnekleri arttırmak ya bir hayal değilse?

Son Not

[i] Erişim tarihi: 21.08.2026 <https://arastirma.disk.org.tr/wp-content/uploads/2026/06/DiSK-AR-Is-ci-Sinifinin-Gecim-Krizi-Haziran-2026.pdf>

[ii] Erişim tarihi: 21.08.2026 <https://www.gabb.gov.tr/tr/detay/yoksullugun-kadin-hali-diyarbakir-da-esitsizligin-haritasi-nicel-raporu-aciklandi>

[iii] Klein, N. (2008). Şok doktrini: Felaket kapitalizminin yükselişi (S. Seyis, Çev.). Agora Kitaplığı.

[iv] Erişim tarihi: 22.08.2026 [Ekmek ve Gül Türkiye’de Kadın Yoksulluğu Panoraması Araştırması: Kadınlar kaygı, borç ve açlık kısıncında | Ekmek ve Gül](#)

[v] Rusya’da 1917 Sosyalist Ekim Devrimi ve Kadınların Kurtuluşu; “Tavuk Kuştur, Kadın İnsandır” -Olgular, Belgeler, Çözümlemeler- 2 Cilt, Gül Özgür, Dönüşüm Yayınları, 1993

[vi] <https://jindergi.com/yazi/kadinin-varolussal-mucadelesi-komun-ve-ozsavunma/>

[vii] <https://yeniyasamgazetesi9.com/binevs-kadin-komunu-ile-komunal-yasam-ruhunu-yeniden-yesertiliyor/>

Sermayenin Kurduğu Sahne, Kadınların Değıştirdiği Oyun: 1971 Kadınlar Dünya Kupası'nın 'Unutturulan' Hikâyesi

Zeyno Bayramoğlu-6 Eylül 2026



Kadın futbolunu görünür kılan güç ile onu siyasal bir imkâna dönüştüren güç aynı değildi. Kadınların sahaya çıkmasını mümkün kılan koşullarla sahada yarattıkları siyasal etki farklı süreçlerin ürünüydü. Sermaye yeni bir pazar arıyordu; kadınlar ise yıllardır kendilerine kapalı tutulan bir alanı açıyordu

Azteca Stadyumu'nun tüneline bekleyen kadın futbolcular, yalnızca bir final maçına hazırlanmıyordu. Tribünlerde yüz bini aşkın insan vardı. Gazeteciler yerlerini almış, sponsorlar haftalardır yaptıkları yatırımın karşılığını bekliyordu. Organizasyonun arkasındaki ticari akıl için bu, kadın futbolunun gerçekten bir pazara dönüşüp dönüşemeyeceğinin sınavıydı.

Sahaya çıkan kadınlar ise bambaşka bir şey taşıyordu.

Aynı çimlere iki farklı irade basıyordu; biri organizatörlerin kurduğu, diğeri ise yıllardır kendilerine kapatılan bir alana ilk kez bu ölçekte çıkan kadınların. Düdük çaldığında ikisi de aynı oyunun içindeydi. Maç bittiğinde geriye tek bir hikâye kalmayacaktı.

Birkaç ay önce *Kadın Futbolunun Yasaklı Tarihini* yazarken kapatılan sahaları, federasyon kararlarını ve “kadınlara uygun değildir” denilerek dışarı itilen bedenleri anlatmaya çalışmıştım. Ama o yazının satır aralarında başka bir soru vardı:

Bir oyunu kimin oynayabileceğine kim karar verir?

Belki daha doğru soru şuydu: Bir oyun kimin adına kurulur?

Bir stadyuma bakarak yalnızca doksan dakikayı değil, bir toplumun kendine çizdiği sınırları da okuyabiliriz. Kime yer açıldığını, kimin dışarıda bırakıldığını; hangi bedenlerin alkışlandığını, hangilerinin daha oyuna başlamadan fazla görüldüğünü...

1971 Meksika Kadınlar Dünya Kupası bu nedenle kadın futbolunun tarihine ait sıradan bir olay değil. Aynı zamanda futbolun, sermayenin, medyanın ve siyasal iktidarın birbirine değdiği ender eşiklerden biri.

Dünya 1968 dalgasının içinden geçiyordu.

Paris'te öğrenciler barikat kuruyor, Prag'da tanklar bir baharı eziyor, ABD'de Vietnam Savaşı üniversiteleri sarsıyor, Latin Amerika'da ise meydanlar yalnızca iktidarlara değil, toplumsal hayatın kurallarına da itiraz ediyordu. Kadın hareketi güç kazanıyor, gündelik hayatın en sıradan görünen eşitsizlikleri bile siyasetin konusu hâline geliyordu. Tartışmanın odağında artık sadece hükümetler yoktu; otoritenin ailede, okulda, işyerinde ve sokakta nasıl yeniden üretildiği de sorgulanıyordu.

Meksika da bu dalğanın dışında kalamadı.

1968'in Ekim ayında Tlatelolco Meydanı'nda toplanan öğrenciler kurşunlarla susturuldu. Olimpiyat Oyunları başlamadan günler önce gerçekleşen katliam, yalnızca bir protestoyu bastırmadı; devletin dünyaya göstermek istediği "istikrarlı Meksika" imajının hangi bedelle kurulduğunu da açığa çıkardı.

Ama tarihin garip bir huyu vardır. Bastırılan her itiraz ortadan kaybolmaz; bazen yön değiştirir, bazen kendine başka bir alan bulur.

İki yıl sonra aynı ülke erkekler Dünya Kupası'na ev sahipliği yaptı. Milyonlarca insanın izlediği bu dev organizasyon, yalnızca futbolun değil, yeni dönemin en güçlü gösterilerinden biriydi. Sokakta kurulan baskı, stadyumlarda üretilen coşkunun gölgesinde görünmezleşiyor; devlet meşruiyetini yalnızca zorla değil, alkışla da yeniden kurmaya çalışıyordu.

1968'in ardından dünya eski yerine dönmedi/dönemedi...

Meydanlarda bastırılan itirazlar bütünüyle ortadan kalkmadı; başka biçimlere bürünerek yaşamaya devam etti. Devletler de yalnızca güvenlik politikalarını değil, meşruiyet üretme biçimlerini yeniden düzenliyordu. Bunun en güçlü araçlarından biri spordu.

Meksika bu dönüşümün merkezindeki ülkelerden biriydi.

1968 Olimpiyatları'nın ardından 1970 Erkekler Dünya Kupası düzenlendi. Pelé'nin Brezilya'sı, renkli televizyon yayınları, büyüyen sponsorluk anlaşmaları ve milyonlarca insanı ekran başına toplayan dev organizasyon... Futbol artık yalnızca sahada oynanan bir oyun olmaktan çıkıyor, küresel ölçekte dolaşan bir endüstriye dönüşüyordu. Tribünler kadar ekranlar da oyunun parçası hâline gelmiş, futbol ilk kez bu ölçekte ekonomik bir dolaşıma girmişti.

1971 Kadınlar Dünya Kupası işte böyle bir eşikte ortaya çıktı.

Bu turnuvayı yalnızca kadınların yıllardır sürdürdüğü mücadelenin doğal sonucu olarak okumak eksik kalır. Aynı ölçüde eksik olan başka bir okuma da onu yalnızca ticari bir girişim olarak değerlendirmektir. Çünkü 1971'i benzersiz kılan, bu iki farklı dinamiğin aynı tarihsel anda buluşmuş olmasıydı.

Kadın futbolunu görünür kılan güç ile onu siyasal bir imkâna dönüştüren güç aynı değildi. Kadınların sahaya çıkmasını mümkün kılan koşullarla sahada yarattıkları siyasal etki farklı süreçlerin ürünüydü. Sermaye yeni bir pazar arıyordu; kadınlar ise yıllardır kendilerine kapalı tutulan bir alanı açıyordu.

Kadınlar 1971'de sahaya bir davetin sonucu çıkmadılar. O sahaya yıllardır süren mücadelenin içinden geldiler. Dünyanın birçok yerinde kadınlar yalnızca oyunun dışında bırakılmayı değil, kamusal hayatın sınırlarını da zorluyordu. Futbol bu mücadelenin dışında değildi. 1971'i bu nedenle yalnızca bir turnuva olarak değil, kadınların uzun yürüyüşünün belirginleştiği anlardan biri olarak okumak gerekiyor.

Fakat aynı dönemde başka bir süreç de işliyordu. 1970 Erkekler Dünya Kupası'nın ardından büyüyen futbol ekonomisi, kadın futbolunu ilk kez küresel ölçekte ekonomik bir ihtimal olarak görmeye başlamıştı. Kadınların yıllardır mücadele ederek açmaya çalıştığı kapıyla sermayenin yeni pazar arayışı aynı tarihsel anda buluştu. Bir yanda sahaya çıkmak için direnen kadınlar, diğer yanda kadın futbolunda yeni bir pazar gören ticari akıl vardı. Aynı organizasyonda buluştular; ama aynı amaçla değil.

1971 Meksika Kadınlar Dünya Kupası bugün hâlâ resmî tarihin kenarında duruyor. Oysa mesele yalnızca unutulmuş bir turnuvayı hatırlamak değil. Turnuvadan ülkelerine dönen birçok futbolcu, Azteca’da yaşadığı coşkuyla değil; yeniden yasaklarla, alayla ve dışlanmayla karşılaştı. İngiltere’de oyuncular cezalandırıldı, Danimarka’nın şampiyon takımı dağıtıldı, Meksika’da federasyon desteğini çekti. Sanki o yaz yaşananların unutulması gerekiyordu. Çünkü sahada olan biten, kadınların futbol oynayabileceğini değil; yüz binlerce insanı peşinden sürükleyebileceğini, erkek egemen futbol düzeninin sınırlarını aşabileceğini ve en önemlisi, o düzenin sanıldığı kadar doğal ve değişmez olmadığını açığa çıkarmıştı.

Belki de 1971’i bugün hâlâ önemli kılan bu. Turnuvayı mümkün kılan dinamik ile turnuvanın açığa çıkardığı tarihsel sonuç aynı değildi. Organizatörler başka bir şey planlamıştı; sahaya çıkan kadınlar ise o planın sınırlarını aştı.

Geriye “unutulmuş” bir kupadan fazlası kaldı. O gün sahaya çıkan irade bugün de hâlâ tamamlanmamış bir mücadelenin parçası.

6-7 Eylül 1955: Bir Utanç Tarihi

Eren Keskin-6 Eylül 2026



6-7 Eylül bir servet düşmanlığı olarak sunulmak istenmiştir. Oysa vahşet, 1-2 gün boyunca bitmeyen enerjisini ağırlıklı olarak Hristiyan nefretinden almış; korkunç saldırılar Hristiyan inancına karşı da yöneltilmiştir

6-7 Eylül 1955 kitlesel pogromu sırasında neler yaşandığını, bu coğrafyada resmi tarihi reddeden herkes artık çok net biliyor.

Ellerinde Türk bayrakları, kamyonlarla taşınan kalabalık grupların, başta Rumlar olmak üzere Yahudi, Ermeni ve Müslüman olmayan yurttaşların ev ve iş yerlerine saldırdığı; Yeşilköy'den Nişantaşı'na, Aksaray'dan Edirnekapi'ya, Laleli'den Bakırköy'e, Beykoz'dan Kalamış'a, İstinye'den Çengelköy'e kadar 40 kilometrelik bir alanda ev ve iş yerlerinin yakıldığı, yıkıldığı, yağmalandığı; insanların linç edildiği, tecavüze uğradığı ve öldürüldüğü çok yazıldı, çok çizildi.

İHD Genel Merkezi Irkçılık ve Ayrımcılığa Karşı Komisyon olarak bizler, her yıl 6-7 Eylül'de yayımladığımız basın açıklamalarımızda şunu yazdık: **Bu bir devlet operasyonuydu. Titizlikle örgütlenmiş bir özel harp faaliyetiydi. Milli İstihbarat Teşkilatı tarafından planlandı. Devlet dersini “iyi ezberlemiş” kalabalıklar tarafından şevkle uygulandı.** Öldürülen kişilerin sayısı, kayıtlara geçtiği kadarıyla 37 idi. Kayıtlara 60 olarak geçen tecavüz olaylarının gerçek sayısı ise 400 civarındaydı. Bazı kadınlar tecavüze uğradıktan sonra öldürüldüler. 90 yaşındaki rahip Hrisantos Mantas diri diri yakıldı. Birden fazla rahip bıçaklandı ve zorla sünnet edildi.

Yalnızca İstanbul’da değil, Ankara’da da benzer olaylar yaşandı. Üstelik Urfa, Mardin ve Midyat’ta Süryanilere yönelik saldırılar düzenlendi.

4.214 ev, 73 kilise, 26 okul ve 1 sinagog olmak üzere toplam 5.317 mekân yakıldı, yıkıldı veya yağmalandı. Bu veriler, uluslararası literatürde 6-7 Eylül hakkındaki en kapsamlı kitabın yazarı olarak tanınan Speros Vryonis’in verdiği rakamlardır.

Ancak gerçeğin yeterince bilinmeyen bir yanı var.

En çok kullanılan fotoğraflarda dükkânlara ve iş yerlerine yönelik tahrip ve yağmalamayı görürüz. Fotoğraflarda, dükkânlara saldıranların İstiklal Caddesi’ni boydan boya yağmalanan mallarla kapladığını görürüz. Böyle bir temsil, insan zihninde yanlış bir algının oluşmasına hizmet eder. Bu, **“Azınlıklar zengindir ve saldırı bu zenginliğe karşı yapıldı”** algısıdır.

6-7 Eylül bir servet düşmanlığı olarak sunulmak istenmiştir. Oysa vahşet, 1-2 gün boyunca bitmeyen enerjisini ağırlıklı olarak Hristiyan nefretinden almış; korkunç saldırılar Hristiyan inancına karşı da yöneltilmiştir.

Bunun somut kanıtı kiliseler ve mezarlıklardır. Saldırıları en yakıcı ve en tahrip edici yüzünü, başta Rumlar olmak üzere gayrimüslimlerin kutsallarına, kiliselerine, sinagoglarına ve mezarlıklarına karşı göstermiştir.

Kiliseler birkaç saat içinde harabeye çevrilmiş, dinamitle patlatılmış ve ateşe verilmiştir. Kilise içindeki kutsal eşyalar tahrip edilmiş, İsa tasvirlerinin gözleri oyulmuş, haçlar kırılmış, mezarlar açılıp cenaze kemikleri ortalığa saçılmıştır. Yeni gömülmüş bir cenaze ağaca asılarak karnına Türk bayrağı saplanmışır.

İstos Yayınları tarafından 2015 yılında yayımlanan, Patrikhane fotoğrafçısı Dimitrios Kalumenos’un objektifinden **“6-7 Eylül 1955”** başlıklı kitap, 6-7 Eylül Pogromu’nun bu tek boyutlu temsiline eksikliğini ortaya koydu. Çok geçmeden Bakanlar Kurulu tarafından sınır dışı edilecek ve kitabı yasaklanacak olan Dimitrios Kalumenos’un, olay gecesi ve ertesi gün büyük tehlikeleri göze alarak gezdiği tahrip edilmiş kiliseler ve mezarlıklarda çektiği fotoğraflar gerçeği sergilemiştir.

Öte yandan, resmi tarihi sorgularken devletin suç işlediği, suçunu kabul etmediği, üzerini örttüğü, hesap vermediği, Rum toplumunun ağır kayıplarını tazmin etmediği ve bir özür bile dilemediği gerçeğinin altını çiziyoruz.

Ama altı yeterince çizilmeyen bir gerçek daha var: **Halkın katılımı.**

Suçun bir avuç yönetici tarafından işlendiği düşüncesi belki içimizi rahatlatır. Ancak halkın katılımını konuşmak rahatsız edicidir.

Speros Vryonis, halkın katılımı konusunda da titiz bir çalışma yapmıştır. İstanbul Emniyet Müdürlüğü, Yassıada duruşmalarında 300 bin kişinin yargılandığı bilgisini vermiş; ancak Vryonis bunu inandırıcı bulmamış ve elindeki verilerle bu sayının 100 bin olduğunu belirtmiştir.

Yani o günkü İstanbul nüfusunun onda biri. Bugünkü İstanbul nüfusuna oranlarsak, yaklaşık 2 milyon kişi demektir.

Bugün böyle bir yıkıcılığa yaklaşık 2 milyon kişinin fiilen katıldığını düşünürsek, halk katılımının boyutlarını daha iyi anlayabiliriz.

İnsan hakları savunucuları, ırkçılık ve ayrımcılık karşıtları olarak bizler, bugün 6-7 Eylül Pogromu'nun 71. yılında hem Türkiye'deki devlet geleneğinin hem de devletin dayandığı tabanın, yani Türkiye'nin Müslüman nüfusunun tarihini sorguluyor; Hristiyan ve Yahudi düşmanlığını bir nefret suçu olarak bir kez daha protesto ediyoruz.